

ЛП“СРБИЈАШУМЕ“ БЕОГРАД

ШГ“Тимочке шуме“ Бољевац

Број: 2341

Датум: 11.08.2025. године

Предлог: ПЛАН УПРАВЉАЊА СПОМЕНИКОМ ПРИРОДЕ „Долина потока Бигар“

за период 2026 - 2035. године

Август, 2025. године

Садржај

УВОД	4
ГРАНИЦЕ И РЕЖИМИ ЗАШТИТЕ.....	4
1. ПРИКАЗ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ И СТОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ И ПРИРОДНИХ РЕСУРСА	8
1.1 Природне вредности	8
1.2 Главне створене вредности	10
2. ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	12
6. ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАЊУ, ПРАЋЕЊУ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И СТОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ	17
7. ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА.....	19
8. ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НА ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ, РАЗВОЈУ И УРЕЂЕЊУ	20
9. ПРОСТОРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПЛАНСКИХ НАМЕНА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА.....	23
12. ОБЛИЦИ САРАДЊЕ И ПАРТНЕРСТВА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ ВЛАСНИЦИМА И КОРИСНИЦИМА НЕПОКРЕТНОСТИ	25
13. АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА СПРОВОЂЕЊУ ПЛАНА СА ДИНАМИКОМ И СУБЈЕКТИМА РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНА УПРАВЉАЊА И НАЧИН ОЦЕНЕ УСПЕШНОСТИ ЊЕГОВЕ ПРИМЕНЕ.....	26
14. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА И МАТЕРИЈАЛНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПОВЕРЕНИХ ПОСЛОВА УПРАВЉАЊА.....	29

ОСНОВНИ ПОДАЦИ	
Назив заштићеног подручја	Споменик природе „ДОЛИНА ПОТОКА БИГАР“
Категорија заштићеног подручја	II категорија
Датум проглашења заштићеног добра	19. август 2015. год.
Акт о проглашењу	Уредба Владе Републике Србије („Службени гласник РС“, број 72/2015)
Површина	28,1517 ха
Датум доношења Плана управљања	год.
Планско раздобље/ревизија Плана управљања	2026. – 2035. год.
ИНФОРМАЦИЈЕ О УПРАВЉАЧУ	
Управљач	Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме“
Адреса	Булевар Михајла Пупина 113, 11070 Нови Београд
Телефон	011/711-50-26
Факс	011/711-50-29
E-mail	kabinet@srbijasume.rs

УВОД

Уредбом о проглашењу Споменика природе „Долина потока Бигар“ („Службени гласник РС“ бр. 72 / 2015.), Влада Републике Србије је на основу Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“ бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010-исправка и 14/2016), ставила под заштиту подручје долине потока Бигар, које се налази на ободу Старе планине у југоисточној Србији и прогласила га заштићеним подручјем II категорије, односно подручјем регионалног-великог значаја.

Заштита долине потока Бигар врши се ради очувања геоморфолошких и хидролошких вредности: снажног крашког врела и самог потока Бигар, са slapовима и језерцима у чијој се долини налази највећа акумулација бигра у Србији и маркантним водопадом у близини ушћа у Стањанску реку.

Водопад Бигреног потока је као морфохидролошки природни споменик заштићен решењем СО Књажевац од 05. марта 1981. год. Заштитна зона је обухватала 1,6701ха.

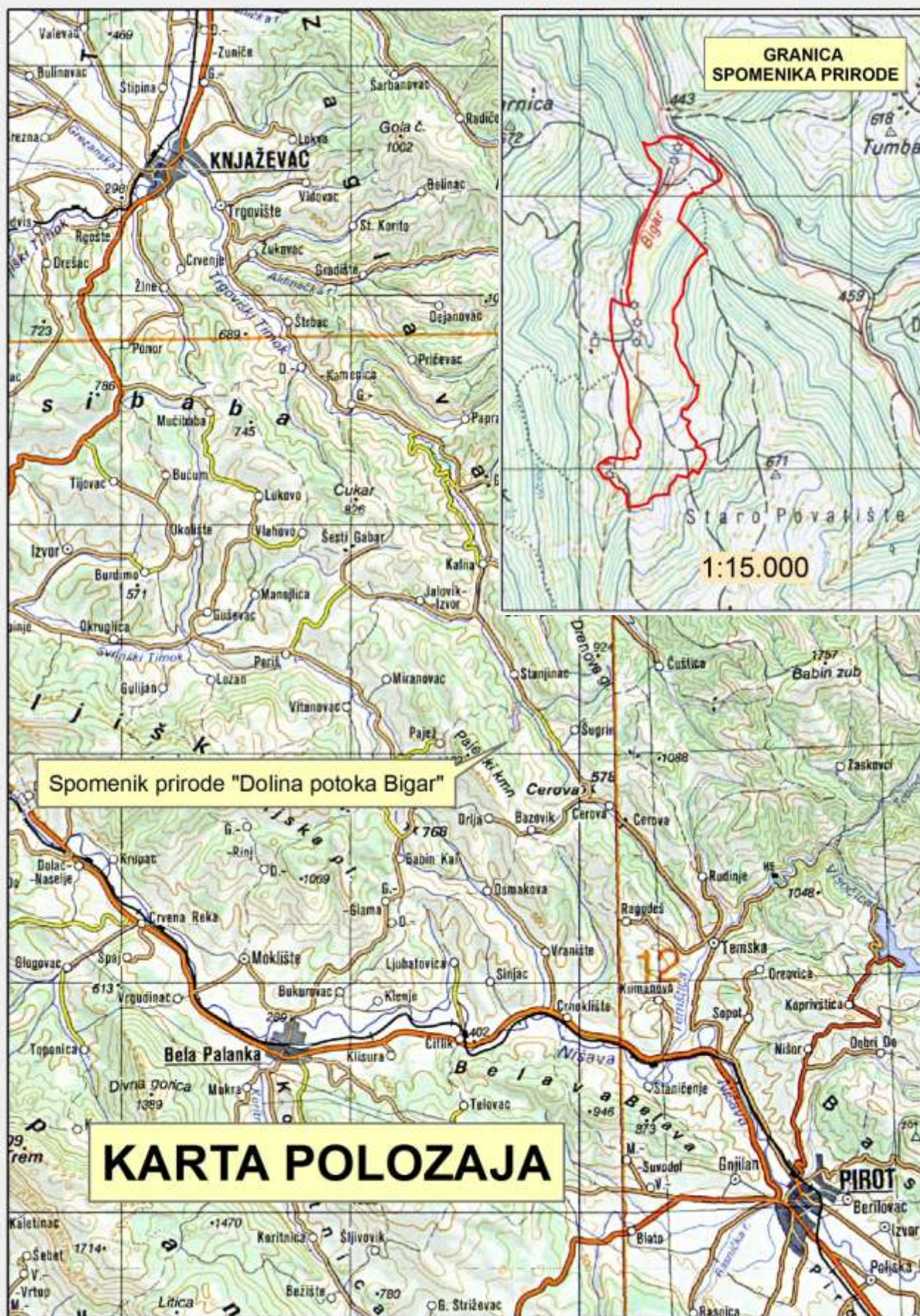
2005. год. бигрене наслаге и акумулативни водопад у долини потока Бигар су уврштени у Инвентар објеката геонаслеђа Србије, у листу Објекти геоморфолошког наслеђа (Површински крашки рељеф, ред. Бр. 33) као Бигар и водопад Бигреног потока, Кална.

Споменик природе „Долина потока Бигар“ налази се у југоисточној Србији, на територији општине Књажевац (КО Стањинац) и општине Пирот (КО Базовик), код села Стањинац, поред асфалтног пута Кална – Пирот. Удаљеност: од Београда - 320 km, од Калне - 7 km, од Пирота 32 km. Надморска висина је 440 -630 m .

Уредбом Владе републике Србије управљање Спомеником природе “Долина потока Бигар“ је поверено Јавном предузећу за газдовање шумама „Србијашуме“ Београд. **Непосредно управљање на терену врши Шумско газдинство „Тимочке шуме“ Бољевац, Шумска управа Књажевац.**

Границе и режими заштите

Заштитом су обухваћене следеће катастарске парцеле: К.О. Стањинац: 4107, 4106, 4105, 4101, 4100, 4099, 4098, 4097, 4096, 4095, 4093, 4092, 4091, 4090 (у приватном власништву) и 4086/1, 4675део, 4113, 4112, 4111, 4110, 4109, 4108, 4102, 4094, 4089, 4088, 4087(у државном власништву) и КО Базовик: 13154/1, 619, 618, 617, 616, 615, 614, 612, 611, 328, 327, 326, 325, 324, 323, 322, 321, 320, 319, 318, 317, 316, 315, 314, 313, 312, 311, 310, 309, 308, 307, 306, 305, 304, 303, 302, 301, 300, 299, 298, 297, 296, 295, 294, 293, 291, 290, 289, 288, 287, 286, 285, 284, 283, 282, 281, 280, 279, 276, 255, 245, 244, 243, 242, 239, 238, 235, 234, 233, 232, 231, 203, 112, 111, 109, 107, 106, 105, 100, 99, 98, 97, 95, 88, 87, 86, 85, 82, 81, 80(у приватноом власништву) и 13157 део, 13156 део, 613, 292, 246, 241, 240, 237, 236, 110, 108, 104, 103, 101, 96, 94, 84, 83 (у државном власништву) и 247 и 102 (у црквеном власништву).

На заштићеном подручју успостављен је **двостепени режим заштите**. Граница другог степена заштите прати периферне катастарске парцеле укључене у простор који је под заштитом, док је граница првог степена просторно дефинисана положајем потока Бигар са проширењима код водопада и врела.

Заштита, управљање, коришћење и унапређење подручја споменика се спроводи према плану управљања, који доноси управљач на период од десет година. На план управљања заштићеним подручјем, које је проглашено актом Владе, сагласност даје министарство надлежно за послове заштите животне средине. План управљања спроводи се годишњим програмима управљања, на која надлежно министарство такође даје предходну сагласност.

План управљања Спомеником природе “Долина отока Бигар” за период 2026-2035. год. је други десетогодишњи план по актуелним таконским прописима.

Правни основ за израду Плана управљања Спомеником природе „Долина потока Бигар” за период од 2026-2035. године (у даљем тексту: План управљања) је члан 68. Закона о заштити природе и Уредба о проглашењу Споменика природе „Долина потока Бигар”.

План управљања је урађен у складу са:

- Законом о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010-исправка, 14/2016, 95/2018-др.закон и 71/2021);
- Законом о заштити животне средине („Службени гласник РС“ бр. 135/2004, 36/2009, 36/2009 – др. закон, 72/2009-др.закон, 43/2011-одлука УС, 14/2016, 76/2018 и 95/2018-др.закон);
- Законом о водама („Службени гласник РС“, бр. 30/2010, 93/2012, 101/2016 и 95/2018-др.закон);
- Законом о шумама („Службени гласник РС“, бр. 30/2010, 93/2012, 89/2015 и 95/2018.-др.закон);
- Законом о дивљачи и ловству („Службени гласник РС“, бр. 18/2010, 95/2018. – др.закон и 92/2023-др. закон);
- Законом о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда („Службени гласник РС“, бр. 128/2014 и 95/2018- др.закон)
- Законом о заштити од пожара („Службени гласник РС“, бр. 111/2009, 20/2015, 87/2018 и 87/2018–др.закон);
- Уредбом о еколошкој мрежи („Службени гласник РС“, бр. 102/2010);
- Уредбом о проглашењу Споменика природе „Долина потока Бигар” („Службени гласник РС“ бр. 72/2015) ;
- Просторним планом Републике Србије 2010-2020 („Службени гласник РС“,бр. 88/10);
- Регионалним просторним планом Тимочке крајине („Службени гласник РС“, бр. 51/11);
- Просторним планом општине Књажевац („Службени лист општине Књажевац“, бр. 9/1/2011);
- Студијом заштите Споменика природе “Долина потока Бигар”; (Завод за заштиту природе Србије, 2012. године)
- Решењем о условима заштите природе за израду Плана управљања Спомеником природе “Прерасти у кањону Вратне” за период 2026-2035. број 001185845 2025 14850 000 000 501 106, од 02.04.2025. године);

Споменик природе „Долина потока Бигар“ налази се на подручју општине Књажевац, КО Стањинац и општине Пирот КО Базовик, укупне површине 28,1517ха. Од тога је 18,2337 ха у приватној својини, 9,9180 ха у државној својини .

Површина по власништву:

Редни број	Власништво	Површина у ха	%
1.	Државно	9,9180	35
2.	Приватно	18,2337	65
Свега СП „Долина потока Бигар“		28,1517	100

Површина по степену заштите:

Редни број	Степен заштите	Површина у ха	%
1.	I степен	1,2611	5
2.	II степен	26,8906	95
Свега СП „Долина потока Бигар“		28,1517	100

1. ПРИКАЗ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ И ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

1.1 Природне вредности

„Водопад Бигреног потока је један од најпознатијих и најлепших акумулативних бигрених водопада Србије и као такав представља објекат хидролошког наслеђа Србије“ (Гавриловић, Белиј, Симић, 2008).

Поток Бигар је лева притока Стањанске реке, која се код Калне спаја са изворишним крацима Трговишког тимока. Извире на 530м н.в. под гребеном Пајешког камена (1182м) и после само 1200м тока, слаповима и водопадима се обрушава преко сопствених наслага и улива у Стањанску реку, на 440 м н.в. У висинској разлици од 90м, поток је изградио широку долину и запунио је акумулацијама бигра по чему је и добио име. Укупна површина под бигром је 14,4ха и то је највећа акумулација бигра у Србији.

Непрегледним системом канала вода у утроби Пајешког камена циркулише и раствара кречњачке стене, проширујући канале и излазећи на површину у зони контакта са водоодрживим стенама у виду мањег сифонског врела.

На самом почетку поток Бигар је формирао плитку долину у сопственим наносима, и то су данас идеално заравњене терасе са обе стране речног корита, дужине преко 400м. Низводно бигрена акумулација се завршава одсецима преко којих се поток обрушава бројним каскадама и слаповима који су повезани језерцима.

Доња тераса је неправилно заталасана каналима и рукавцима. Пет стотина метара даље, главни ток потока, почиње да се интензивно усеца у сопствену акумулацију-формирајући 10-15м дубоку клисуру, на чијем се крају преко одсека од 16м обрушава у долину Стањанске реке, која даље отиче према Кални. Водопад на одсеку доње терасе је сложена геоморфолошко-хидролошка појава. После проласка кроз усек клисуре, вода долази на ивицу прегиба, где се рачва и обрушава. Први десни крак, пада 9,6м на полицу, одакле се поново рачва у два низа каскада висине 6,8м и 7,9м. Други крак има слободан пад од 14,5м, одакле се плитким каскадама спушта ка дну долине, спаја са крацима десног водопада – па се тако обједињени уливају у Стањанску реку.

Поток Бигар је и даље бигротворна речица са најразличитијим облицима савремене акумулације. До формирања бигра долази кроз низ физичких, хемијских и биолошких фактора, који су међусобно повезани. Као најзначајнији фактори издвојени су презасићеност воде калцијум -карбонатом, рН воде изнад 8, концентрација растворене органске материје мања од 10mg/l угљеника, температура воде и парцијални притисак CO₂. Забележено је да се бигар не таложи на самом извору, већ на одређеном растојању од њега, кад се постигне довољна контаминација биолошким садржајима и када се ослободе извесне количине CO₂ (распрскавање воде на брзацима и слаповима). Уочено је да се бигар интензивно таложи на местима где се вода у врло танком слоју разлива односно на терасама, брзацима, око влати маховине на водопадима, око опалог лишћа и гранчица у бигреним басенима. Тачна дебљина наслага бигра није позната. На доњој тераси дебљина местимично прелази 10m.

Укупна дужина сталног тока Бигреног потока је 1330m.

1.2 Главне створене вредности

Споменик природе Долина потока Бигар се налази у планинском венцу, на ободу Старе планине. Њен пејзаж је брдско-планинских одлика. Благо заталасана долина у којој се смењују ливаде и шумарци, окружена је шумовитим странама околних узвишења.

Састоји се из две велике акумулације на горњој и доњој тераси.

На горњој тераси налази се идеално заравњена чистина изнад које се налази манастир Св. Онуфрија Великог. Горња тераса се завршава одсецима преко којих се поток обрушава безбројним каскадама, слаповима и водопадима између којих су бројна језерца.

У средњем и доњем делу тока, са обе стране долине, приметни су бројни канали и јазови који су наводили воду на низиве воденица. Воденице су данас напуштене, обрасле вегетацијом и препуштене пропадању.

И на крају, доња тераса се завршава водопадом, који је најмаркантнији део подручја. Он се састоји из два крака, од којих је десни, водом богатији, издељен на две степенице-слапа приближно исте висине. Леви крак се састоји из више танких млазева.

Територија овог подручја представља специфичан предео са карактеристичним природним вредностима (водопад, каскаде, слапови и сл.) и такође, са издвојеним створеним вредностима (манастир, воденице).

Додатну вредност еколошки очуваном простору долине потока Бигар даје и **манастир Св. Онуфрија Великог**, једини манастир у Србији који је посвећен овом свецу. Манастир се налази на самој ивици горње терасе. Од некадашњег комплекса, за које се претпоставља да се простирало од врела до ушћа у Стањанску реку, данас су обновљени манастирска црква, звонара и конак. Храм је активан као парохијска црква.

Низводно, на око 500м од манастира, на чистини, налази се усамњено стабло дивље крушке које представља запис, што потврђује вредност овог подручја за околно становништво.

Од извора потока Бигар до ушћа у Стањанску реку, у непосредној близини цркве, крајем 19. века подигнуто је 13 воденица. Оне су од 1930. године користиле околном становништву из белопаланачког краја.

2. ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

У близини заштићеног подручја је сеоско насеље Стањинац, које има типичну демографску слику планинских насеља Србије. У њему је 2002. године живело 95 становника чија је просечна старост 65,6 година, док је пописом из 2022. год. евидентирано свега 25 становника. Антропогене активности, које су углавном задржале традиционални карактер, у основи немају значајан негативан утицај на животну средину овог подручја.

Природни услови у долини потока Бигар представљају погодан простор за развој пољоприврених активности, међутим због величине подручја и депопулације становништа овог подручја оне су минималне и углавном се свode на пчеларство.

Имајући у виду интензитет људских активности, екстезиван начин одвијања пољопривреде, мали број становника, удаљеност од већих насеља, може се рећи да у основи не постоји значајан негативан утицај на животну средину овог подручја, те се стање основних чинилаца животне средине (вода, ваздух и земљиште) у споменику природе и ближој околини може окарактерисати као веома добро.

3. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ, ДЕЛАТНОСТИ И ПРОЦЕСА КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОРЕ УГРОЖАВАЊА

У предходном планском периоду 2016-2025. нису забележене никакве активности на експлоатацији бигра у овом подручју, тако да неконтролисана експлоатација више није угрожавајући фактор, јер је заштитом подручја и успостављањем чуварске службе, он елиминисан. То би се могло рећи и за некада угрожавајући фактор – одвођење воде врела за снабдевање околних домаћинстава.

Међутим, угрожавајући фактори који су истицани при изради студија заштите, а постоје и данас су углавном везани за туризам односно посетиоце подручја у туристичке сврхе, али и за непријављене активности попут снимања видео записа у комерцијалне сврхе (филмови, рекламе...)

Долина потока Бигар представља једну од маркантних туристичких тачака на путу Књажевац - Пирот. Овде је најизразитији транзитни туризам, тј. највећи број посетилаца су путници који пролазе путем Књажевац – Пирот и који застану код водопада Бигар да одmore и уживају у амбијенту..

Немали број посетилаца долази и циљано у излетничку једнодневну или полудневну посету, нарочито они који посећују Парк природе «Стара планина».

Основни проблеми који се приликом посета јављају су непоштовање упутстава са информативних табли управљача у вези правила понашања, који се односе на забрану уласка у водоток, остављања смећа за собом и ложења вартe ван обезбеђених ложишта.

4. ДУГОРОЧНИ ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА И УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Концепт заштите заштићеног подручја “Долина потока Бигар” базира се на предузимању свих расположивих мера очувања свих природних и створених вредности које су у њему садржане, мера заштите, унапређења и уређења подручја.

Основни циљ заштите, очувања и унапређења Споменика природе је да највећа акумулација бигра у Србији буде сачувана од експлоатације, да долина потока Бигар са осталим природним и створеним вредностима, постане добро позната и изван регионалних оквира по својој јединствености у погледу геоморфолошких и хидролошких одлика и посећена.

Дугорочни циљеви заштите СП „Долина потока Бигар“

1. Очување главних вредности подручја;
2. Очување и побољшање стања природних чиниоца животне средине;
3. Функционисање споменика природе у области рекреације, туризма и образовања и уређење простора ради обезбеђења подршке наведеним функцијама;
4. Стална интердисциплинарна научна истраживања у споменику природе;
5. Препознатљивост природних вредности споменика природе и ван региона;
6. Економски бенефит локалног становништва од радова на унапређењу и очувању споменика природе.

Смернице за унапређење СП „Долина потока Бигар“

У циљу унапређивања стања СП „Долина потока Бигар“ неопходно је:

- ✓ спроводити мониторинг главних вредности са циљем активне заштите,
- ✓ подстицати научна истраживања (геолошка, хидролошка, климатолошка, биолошка и друга) у циљу унапређења заштићеног подручја,
- ✓ развијати туризам и туристичку инфраструктуру
- ✓ промовисати вредности подручја и популаризовати заштиту природе
- ✓ успоставити сарадњу са локалном самоуправом, локалним становништвом и корисницима са циљем усклађивања њихових активности са заштитом и унапређењем простора и подршке локалном развоју, промоцији локалних производа и услуга.

Смернице за одрживи развој СП „Долина потока Бигар“

У Стратегији локалног одрживог развоја као један од стратешких циљева у развоју туризма је и развој сеоског (руралног) туризма. Рурални туризам је локалног карактера, инициран и контролисан од стране људи који живе у тој локалној средини.

У склопу руралног туризма налази се и посета заштићеним подручјима. Унапређењем самог заштићеног подручја, ствара се и могућност развоја локалне средине. Познато је да корисници руралног туризма спадају у надпросечно образоване особе, које више воле мање познате дестинације и одмор ван сезоне, а мотивисани су упознавањем локалне културе,

учењем о локалном стилу живота и бригом за животну средину. Очувана природа и пријатна клима су два главна фактора приликом одабира одређених места за одмор.

Могуће смернице одрживог развоја су:

- ✓ Развој туризма (сеоског туризма, еко-едукативног туризма, верског туризма).
Уређење простора за туристичке, едукативне и спортско-рекреативне активности и реконструкција старих објеката у традиционалном стилу саставни су део концепта заштите подручја.
- ✓ Развој алтернативних видова пољопривреде (лековито биље и здрава храна пореклом из околине споменика природе могу да се појаве на тржишту као елементи комплексне туристичке понуде)

5. АНАЛИЗА И ОЦЕНА УСЛОВА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ДУГОРОЧНИХ ЦИЉЕВА ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА И УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Основни услов за реализацију Плана, као што је доношење законске и подзаконске регулативе (Закон о заштити природе, акт о проглашењу заштићеног подручја, сет правилника у вези: обележавања подручја, службене одеће, полагања стручног испита) су испуњени.

Управљач испуњава услове које прописује Правилник о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја („Службени гласник РС“ 36/2009).

Динамика реализације Плана управљања, по годинама, која је дефинисана у самом плану, полазна је основа за планирање и израду годишњих програма управљања. У годишњем програму управљања, управљач између осталог планира средства за реализацију активности, опредељујући изворе финансирања, уважавајући актуелно економско-финансијско стање (сопствено и у окружењу).

SWOT анализа

Предности и слабости представљају унутрашње услове, особине заштићеног подручја и управљача, док су *шансе и ризици* спољашњи фактори на које управљач не може уопште или значајније утицати.

ПРЕДНОСТИ – СНАГЕ	НЕДОСТАЦИ - СЛАБОСТИ
- геоморфолошко и хидролошко богатство - највећа акумулација бигра у Србији - оригинални примери народног градитељства - воденице - добар квалитет животне средине - близина манастира Св. Онуфрија Великог - доступност – близина путног правца Књажевац-Пирот - велики потенцијал за еко туризам - подручје погодно за стручне екскурзије - значајан научно-истраживачки потенцијал и едукативни простор - искуство, оперативност и стручни капацитети управљача у управљању заштићеним подручјем	- непокривеност надзора током викенда и у послеподневним часовима радним данима, услед ограниченост управљача као јавног предузећа у погледу запошљавања и неприлагођеност радног времена чувара потребама чувања подручја - недовољно јачање кадровског и техничког капацитета управљача и лоша кадровска селекција - недовољна сарадња са локалном самоуправом, локалним становништвом, истраживачима и корисницима подручја - недовољна популаризација и презентација подручја - ограниченост у вези финансирања радова који се врше на туђој имовини (воденице)
МОГУЋНОСТИ–ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ–РИЗИЦИ
- развој еко, спортско-рекреативног, сеоског туризма - одрживи развој локалне заједнице - повећање броја посетилаца, пласмана локалних производа и услуга, повећање прихода и запослености - партнерство са другим корисницима и финансирање радова из фондова ЕУ и укључивање у међународне пројекте	- недовољно финансирање управљачких активности из Буџета Републике Србије - депопулација подручја - централизација и дуготрајна процедура, као и нејасни прописи у издавању услова заштите природе - пад БДП-а и смањење посета подручју - незаинтересованост научних и образовних институција за организацију стручних екскурзија и истраживања - недовољно развијена свест о могућем руралном одрживом развоју и незаинтересованост локалног становништва за евентуалне заједничке активности - незаинтересованост власника воденице за реконструкцију и отварање инфо кутка унутар реконструисаног објекта

Избор стратегије

TOWS матрица већи акценат ставља на екстерно окружење у односу на SWOT анализу – где је наглашено интерно окружење. TOWS матрица представља погодан алат за идентификацију и избор најпогоднијих стратегија. Резултати SWOT анализе тестирани су кроз TOWS матрицу.

	OPPORTUNITIES МОГУЋНОСТИ-ШАНСЕ	THREATS ПРЕТЊЕ-РИЗИЦИ
STRENGTHS ПРЕДНОСТИ - СНАГЕ	S - O стратегије MAKSI – MAKSI Стратегије које користе снаге/предности да максимизују пружене шансе	S - T стратегије MAKSI – MINI Стратегије које користе снаге/предности да минимизују ризике/опасности
WEAKNESSES НЕДОСТАЦИ - СЛАБОСТИ	W – O стратегије MINI – MAKSI Стратегије које минимизују слабости да би унапредиле/повећале шансе	W – T стратегије MINI-MINI Стратегије које минимизују слабости и умањују/отклањају опасности

Одабрана је W-O (mini-maksi) стратегија која подразумева минимизирање сопствених слабости за максимизирање потенцијалних шанси. Сматра се најреалнијом варијантом за остварење циљева управљања у периоду важења Плана управљања.

6. ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАЊУ, ПРАЋЕЊУ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И СТОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

У претходном планском периоду управљач је у складу са чланом 68. Закона о заштити природе донео Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби, формирао чуварску службу, обележио заштићено подручје и формирао базу података са евиденцијама о природним и створеним вредностима, људским активностима и непокретностима.

Активности и мере на заштити, одржању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности, груписане су на следећи начин:

Заштита

- **контрола спровођења прописаног режима заштите и Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби** коју спроводи чувар заштићеног подручја са средњом стручном спремом и положеним стручним испитом за чувара заштићеног подручја у складу са Правилником о полагању стручног испита за чуваре заштићеног подручја („Службени гласник РС“ број 117/2014).

Чувар заштићеног подручја прати кретање и активности посетилаца и корисника подручја. За свој рад чувар је одговоран шефу Шумске управе Књажевац. У свом раду он води Дневник и по потреби сачињава посебне белешке и записнике о стању и контролама на терену, које даље прослеђује непосредном руководиоцу и самосталном референту за заштиту животне средине у Шумском газдинству „Тимочке шуме“ Бољевац.

- **опремање чуварске службе** набавком: службене униформе, значке, легитимације, у складу са Правилником о службеној одећи чувара заштићеног подручја („Службени гласник РС“, број 117/2014), Правилником о обрасцу службене легитимације чувара заштићеног подручја („Службени гласник РС“ број: 117/2014), Правилником о измени Правилника о обрасцу службене легитимације чувара заштићеног подручја („Службени гласник РС“ број: 97/2015) и опреме за рад: ГПС, фото и видео опрема, компјутер, тример...

- **стручно оспособљавање чувара** (рад са ГПСом и апликативним софтверима, знање пружања прве помоћи, вештине комуникације, знање страног језика..)

- **спровођење мера заштите културне баштине**, које подразумевају следеће:

1. У случају да се приликом извођења радова открије до сада неевидентни локалитет или његов део, подносилац захтева и извођач, дужни су да обуставе радове на том месту и о томе обавесте Завод за заштиту споменика културе Ниш.

2. У случају да се радови планирају или изводе на површини на којој се налази културно добро или добро које ужива претходну заштиту, неопходно је да се обезбеде услови Завода, као и да се обезбеде средства за претходна археолошка истраживања, заштиту, чување, публикавање и презентацију истог, а што ће се регулисати посебним уговором између инвеститора и Завода.

- **постављање табли упозорења о поштовању успостављеног реда и режима и наведеним правилима понашања посетилаца;**

Одржавање:

Послове на одржавању у оквиру својих могућности врши чувар подручја који је дужан да прати стање постојећег мобилијара (надстрешнице, столови, клупе, ложишта, табле, пешачки мостови), обележених граница, одлагање отпада од стране посетилаца и врши превентивна осматрања у критичним периодима за настанак пожара.

У ове активности спадају:

- **обнављање спољних граница подручја и граница режима заштите** које су обележене у претходном планском периоду у складу са Правилником о начину обележавања заштићених природних добара („Службени гласник РС“ број: 30/1992, 24/ 1994 и 17/1996)
- **постављање табли забрана и упозорења** (пожар, отпад, одрон и сл)
- **уклањање смећа**
- **спровођење мера заштите од пожара** успостављањем дежурства у критичним периодима за избијање пожара
- **одржавање и поправка мобилијара, ограда, стаза, реквизита и сл.**

У послове одржавања може се сврстати и **израда управљачких докумената**: план управљања, правилник о унутрашњем реду и чуварској служби, одлука о накнадама за коришћење споменика природе, годишњи програми и извештаји, коју врше стручне службе.

Праћење стања и унапређење :

Уз предходно наведене обавезе чуварске службе - чувара подручја је и праћење стања природних вредности и евидентирање и извештавање надређених о евентуалним променама.

Мониторинг стања вршиће у зависности од предмета мониторинга и одговарајући научни и стручни субјекти са вишегодишњим искуством и одговарајућим референцама које ће ангажовати управљач подручја поступком јавне набавке услуга или склапањем уговора о пословној сарадњи, уколико то не буде у супротности са Законом о јавним набавкама.

То се пре свега односи на:

- **утврђивање хидролошког режима потока Бигар**
- **мониторинг хидролошких и климатских чинилаца изнад водопада Бигар**
- **мониторинг геонаслеђа** (водопада, прегача, слапова, акумулације бигра..)
- **мониторинг површинских вода потока Бигар**- основне хемијске и микробиолошке анализе воде
- **мониторинг културно-историјских вредности.**

Периодичним праћењем (мониторингом) и евалуацијом стања природних и створених вредности подручја добијају се улазни параметри за адаптивно управљање подручјем. У складу са контатованим променама, вршиће се прилагођавање мера на унапређењу стања у циљу остваривања дугорочних циљева управљања подручјем.

У складу са предходно описаним активностима на праћењу стања управљач допуњује формирану **базу података о заштићеном подручју** у функцији управљања, коришћења и мониторинга стања.

7. ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА

Научно истраживачки рад

Поред тога што заштићено подручје представља изванредан полигон за комплексна истраживања од фундаменталног и апликативног значаја, истраживања су потребна да би се извршило вредновање и израдила подлога за усмерено и одрживо управљање спомеником природе.

Полазећи од природних вредности које чине темељне вредности подручја, приоритетни задаци научноистраживачког рада су:

- хидролошка и климатска осматрања на делу изнад водопада и утврђивање хидролошког режима потока Бигар;
- хемијска и микробиолошка истраживања воде потока Бигар;
- геоморфолошка истраживања бигрених творевина (врело, прегаче, каскаде, слапови, водопади);
- истраживање живог света заштићеног подручја;
- истраживање културно-историјских вредности манастира Свети Онуфрије;

Истраживања ће радити научне институције које покажу заинтересованост, а управљач ће пружити сву могућу подршку истраживачима. Резултате и документацију о истраживањима управљач архивира у своју формирану базу података и доставља Заводу за заштиту природе Србије.

У оквиру научноистраживачког рада управљач ће подржавати **научне кампове и стручне екскурзије**, на којима ће млади истраживачи моћи да непосредно у природи употпуне своја знања и праксу теренског рада.

Образовни рад

Информисање јавности представља важан образовни инструмент у заштити природе, који води до разумевања природних вредности од стране јавности, а затим и до промена ставова и понашања јавности и на крају до преузимања одговорности и активног укључивања јавности у заштиту и очување споменика природе и ближе околине.

Образовни рад усмерен је на:

- **едукацију деце и омладине** кроз одржавање предавања у школама, успостављање мреже волонтера за послове у вези чишћења, мониторинга и организовање „школа у природи“, еко кампова, стручних екстурзија
- **едукацију посетилаца кроз** израду тематских програма и тематско уређење појединих локација и стаза, постављање инфопаноа и сл.
- **едукацију локалног становништва кроз** организацију радионица

Едукација ће обухватати област заштите природе (очување био и геодиверзитета, заштићена подручја, Споменик природе „Прерасти у кањону Вратне“), као и област одрживог развоја за радионице са локалним становништвом.

У зависности од теме едукације управљач ће по потреби ангажовати стручњаке из појединих области, како би на најбољи могући начин радили на подизању људских капацитета за заштиту природе.

8. ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НА ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ, РАЗВОЈУ И УРЕЂЕЊУ

➤ Ресурси

Шуме су на заштићеном подручју заступљене на око 15% површине .У предходном планском периоду, стање на терену је било такво да због депопулације и старења становништва у околним селима, активности на коришћењу шума и пољопривредног земљишта у заштићеном подручју скоро да није ни било. Очекивања су да их и у наредном 10 -годишњем периоду неће бити или ће бити минималне.

Државним шумама и шумским земљиштем чији је корисник ЈП“Србијашуме“ газдује се на основу десетогодишњег планског документа Основи газдовања за газдинску јединицу „Нишава“.

У шумама сопственика уколико буде захтева за сечу шума, дознака стабала и контрола сечишта ће се вршити под стручним надзором ЈП “Србијашуме“ Београд који врши стручно-саветодавне послове у шумама сопственика. У овом подручју актом о проглашењу (заштити) дозвољене су само санитарно – узгојне мере са циљем побољшања здравственог стања шума.

У манастирским шумама газдује се по Закону о шумама чије спровођење контролише републичка шумарска инспекција.

Пољопривреда је углавном екстензивна и скоро да је и нема. Из тог разлога, пољопривредне активности не представљају значајан фактор угрожавања.

➤ Уређење

Уређење подручја се планира ради ефикаснијег и безбеднијег обиласка вредности подручја, боље презентације и повећања капацитета за спортско рекреативне активности активности. У том смислу планира се :

- **постављање путоказа** на околним локалним и магистралним путевима
- **уређење одређених локација у подручју** - постављањем прелаза преко водотока, надстрешница, клупа, столова, ограда, инфо табли, ложишта
- **уређење пешачких стаза** (обележавање, уклањање растиња, постављање степеника, ограда, смероказа, табли, клупа)
- **реконструкција воденица**
- **уређење прилаза са пута Књажевац – Зајечар**

Путокази, смерокази, информативне табле, надстрешнице, столови и клупе, пешачки мостови, ложишта итд. који су постављени у претходном периоду биће замењени новим по указаној потреби и дотрајалости.

Кошење растиња око табли и мобилијара, дуж пешачких стаза, као и на локацијама на којима се сваке године 26. јуна окупља локално становништво – у близини манастира и код доњег водопада, вршиће се редовно најмање два пута годишње.

Од нових активности на уређењу биће:

- уређење стазе од доњег дела водопада Бигар ка његовом врху (степенице са оградом) на којем ће бити уређен видиковац (ограда)
- уређење стазе поред самог потока Бигар на делу од горњег водопада ка путу, постављањем клупа
- уређење прилаза заштићеном подручју оградивањем и обележавањем паркинга и делимичним хортикултурним уређењем прилазног дела.

Реконструкција воденица. У претходном планском периоду за реконструкцију једне од воденица у споменику природе издато је решење о условима заштите природе. Међутим, како у року од две године инвеститор није започето радове ово решење је неважеће.

Зато се пред управљачем као најкомплекснији посао за наредни плански период поставља управо ова реконструкција јер то подразумева низ компликованих предходних радњи у вези имовинско правних односа, права инвестирања управљача, као јавног предузећа у и слично.

Поред промоције традиционалног заната и алата, очувања баштине, реконструкција једне од воденица имала би вишеструки бенефит за управљача у смислу отварања могућности за обезбеђење тоалета за посетиоце и унутар саме воденице отварање једне врсте инфо кутка о подручју.

9. ПРОСТОРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПЛАНСКИХ НАМЕНА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА

Уредбом о проглашењу Споменика природе „Долина потока Бигар“ на подручју Споменика природе успостављен је **двостепени режим заштите**.

Површина подручја под I степеном заштите обухвата најужи део потока Бигар са извесним проширењима на ближу околину код врела и код водопада. У овом степену заштите спроводи се строга заштита којом се омогућавају процеси природне сукцесије и очување станишта и животних заједница у условима дивљине.

На површинама на којима је утврђен режим заштите II степена **забрањене су следеће активности:**

- 1) индустријска и индивидуална експлоатација бигра и других минералних и неминералних сировина и отварање позајмишта земље и камена;
- 2) крчење вегетације и вршење земљаних, грађевинских, шумарских и других радова на местима и на начин који могу изазвати процесе ерозије;
- 3) каптирање извора и све активности које би могле имати утицаја на режим подземних и површинских вода;
- 4) изградња септичких јама пропусног типа и свако испуштање отпадних и осочних вода у водоток и земљиште;
- 5) узнемиравање птица и узимање јаја;
- 6) уништавање шумске вегетације;
- 7) укуцавање табли и других обавештења на стаблима;
- 8) активности које могу довести до деградације или уништења геонаслеђа;
- 9) примарна прерада и предконцентрација сировина;
- 10) депоновање отпадних материјала свих врста;
- 11) градња стамбених, економских, туристичких и викенд објеката;

На подручју на којем је утврђен режим заштите II степена **ограничавају се следеће активности:**

- 1) узимање фосилоносних материјала у научне сврхе, уз знање управљача и уз услове заштите природе;
- 2) радови у оквиру одржавања вегетације (шумског комплекса) – на санитарно-узгојне мере, односно на побољшање здравственог стања састојина;
- 3) реконструкција и уређење старих воденица, стаза и путева;
- 4) реконструкција и доградња постојећих објеката манастира Светог Онуфрија Великог;
- 5) сакупљање и транспорт неопасног отпада;
- 6) лов, на санитарни одстрел;
- 7) брање и сакупљање дивље флоре и фауне, уз прибављену Дозволу за сакупљање и коришћење у комерцијалне сврхе (коју издаје надлежно Министарство);

За све активности које нису забрањене, као и за радове који су ограничени, у складу са законом којим се уређује заштита природе, подноси се захтев Заводу за заштиту природе Србије за издавање услова заштите природе.

Изречене забране и наведена процедура не односе се на постојећи начин коришћења пољопривредног земљишта.

10. АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ВРЕДНОСТИ

Управљач планира следеће активности на промоцији вредности споменика природе:

- **постављање и одржавање идентификационих, статусних табли, информативних панова** - који на популаран начин приказују начин постанка и еволуцију природних појава
- **допуна WEB презентације** подручја која се налази на званичном порталу управљача (допуна презентације корисним упутствима и информацијама за потенцијалне посетиоце: контакти, мапе, упозорења и остале појединости)
- **промовисање путем медија**
- **учешће на сајмовима туризма**
- **израду пропагандног материјала** (флајера, брошура)
- **учешће у акцијама поводом обележавања тзв еколошких датума:** Дана заштите природе, Светског дана вода, Светског дана шума, Светског дана заштите биодиверзитета, Светског дана заштите животне средине, Светског дана туризма, Светског дана планина и др.;
- **образовне активности** које ће се базирати на организовању предавања за различите интересне и узрасне групе и спровођење едукативних програма (радионица, школа у природи, кампова и сл.);
- **обезбеђење транспарентности и укључивања јавности у управљање подручјем** путем округлих столова, трибина и сл.

11. СТУДИЈСКА (ИСТРАЖИВАЧКА), ПРОГРАМСКА, ПЛАНСКА И ПРОЈЕКТНА ДОКУМЕНТАЦИЈА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЦИЉЕВА И АКТИВНОСТИ НА ЗАШТИТИ, ОЧУВАЊУ, УНАПРЕЂЕЊУ И ОДРЖИВОМ РАЗВОЈУ

Планска документација потребна за спровођење активности на заштити, очувању, унапређењу и одрживом развоју коју израђује управљач подручја је:

1. План управљања заштићеним подручјем СП „Долина потока Бигар“ за период 2026-2035. године.

2. Годишњи програми управљања и Извештаји о остваривању годишњих програма управљања.

Остала документација потребна за реализацију планираних активности биће урађена по потреби и у складу са законским прописима. То се пре свега односи на израду пројекта санације и адаптације објекта који се планира као будући инфо пункт или визиторски центар.

12. ОБЛИЦИ САРАДЊЕ И ПАРТНЕРСТВА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ ВЛАСНИЦИМА И КОРИСНИЦИМА НЕПОКРЕТНОСТИ

Креирајући осећај власништва на заштићеним подручјем у локалној заједници и ширем аудиторијуму заинтересованих страна, укључујући их у разматрање планова и донекле у одлучивање повећава вероватноћу да ће планирање и реализација бити успешна. Од кључног је значаја дугорочно гледано за успешно управљање је да локална заједница добија конкретне бенефите који су повезани са постојањем заштићеног подручја.

У том смислу, управљач планира да развије начине размене информација у вези управљања подручјем са заинтересованим странама.

Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме”, као управљач заштићеног подручја планира сарадњу са заинтересованим странама (stakeholders) односно појединцима или гупама на које директно може да утиче управљање подручјем (власници земљишта, Манастир Св. Онуфрија, локално становништво села Стањинац, Базовик и Калне, локална самоуправа и Туристичка организација општине Књажевац) или су на други начин заинтересовани за управљање овим подручјем иако нису директно тангирани управљањем (образовне, научне и стручне институције, невладине удружења и сл.)

Сарадња са власницима земљишта у заштићеном подручју подразумева периодично одржавање састанака и оцењивање спровођење плана управљања у циљу дефинисања потреба евентуалних промена и унапређења управљања подручјем

Сарадња са локалним становништвом подразумева рад на заједничким активностима у циљу обнове традиционалних локалних вредности (светковине, манифестације, традиционална градња...) и стварања препознатљивог идентитета локалних производа и услуга и промоцију истих, као и одржавање едукативних радионица и предавања у вези заштите природе и одрживог развоја

Сарадња са локалном самоуправом и Туристичком организацијом општине Књажевац подразумева периодично одржавање састанака и оцењивање спровођење плана управљања у циљу дефинисања потреба евентуалних промена и унапређења управљања подручјем и усаглашавање планираних активности (уређење подручја, организација посета, презентација и сл.).

Сарадња са образовним, научним и стручним институцијама подразумева:

- организовање и учешће у различитим акцијама поводом обележавања Светског дана вода, Светског дана биодиверзитета, Светског дана заштите животне средине, Светског дана туризма, Дана заштите природе и др.;
- организовање предавања о заштићеном подручју и заштити природе у школама
- организација школа у природи и едукативних кампова
- материјална и логистичка подршка научно истраживачким активностима и субјектима (факултети, институти, заводи, биолошка друштва, спелеолози итд.)

Сарадња са невладиним удружењима у смислу подршке њиховим активностима које промовишу заштиту природе (Планинарски Савез Србије, Млади истраживачи, Извиђачки Савез Србије итд.) за организовање акција у заштићеном подручју, кроз омогућавање истих уз непосредан надзор и стручно вођење – упознавање са правилима понашања у заштићеном подручју

13. АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА СПРОВОЂЕЊУ ПЛАНА СА ДИНАМИКОМ И СУБЈЕКТИМА РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНА УПРАВЉАЊА И НАЧИН ОЦЕНЕ УСПЕШНОСТИ ЊЕГОВЕ ПРИМЕНЕ

Планиране активности и мере на спровођењу плана управљања за које је потребно обезбедити средства за реализацију приказане су у табели која следи.

Врста расхода		ГОДИНА РЕАЛИЗАЦИЈЕ									
		2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
A	ЧУВАЊЕ, ОДРЖАВАЊЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈА ПОДРУЧЈА										
A.1	ЧУВАРСКА СЛУЖБА										
A.1.1	Бруто зараде чувара										
A.1.2	Материјални трошкови чуварске службе										
A.1.2.1	Гориво										
A.1.2.2	Остали трошкови за чуварску службу - хтз										
A.1.2.3	Остали трошкови за чуварску службу										
A.2	ОДРЖАВАЊЕ ПОДРУЧЈА										
A.2.1	ТРОШКОВИ СТРУЧНЕ СЛУЖБЕ										
A.2.1.1	Бруто зараде стручне службе										
A.2.2	ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ПОДРУЧЈА										
A.2.2.1	Обележавање и обнављање граница										
A.2.2.2	Израда и постављање табли -ознака										
A.2.3	УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ										
A.2.3.1	Уклањање смећа										
A.2.4	ПРОТИВ ПОЖАРНА ЗАШТИТА										
A.2.4.1	Активна дежурства										
A.2.5	ОДРЖАВАЊЕ И ПОПРАВКА МОБИЛИЈАРА										
A.3	ПРЕЗЕНТАЦИЈА										
A.3.1	ПОПАГАНДНЕ АКТИВНОСТИ										
A.3.1.1	Припрема и израда промотивног материјала										
A.3.1.1.1	флајери А4 (мин 3000ком)										
A.3.1.1.2	лого и графичка књига										
A.3.2	ОБРАЗОВНЕ АКТИВНОСТИ										
A.3.2.1	Предавања у школама										
A.3.2.2	Организација радионица										
A.3.2.3	Организовање школа у природи										
Б	УПРАВЉАЊЕ ПОСЕТНОШЋА										
B.1	Уређење инфо пункта - воденице										
B.1.1	Израда пројекта санације и уређења објекта										
B.1.2	Санација објекта										
B.1.3	Опремање објекта										
Г	ПРАЋЕЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ СТАЊА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА										
G.1	МОНИТОРИНГ										
G.1.1	Мониторинг флоре										
G.1.2	Мониторинг фауне										
G.1.3	Мониторинг воде, ваздуха и земљишта										
G.2	ИСТРАЖИВАЊА										
G.2.1	Истраживање флоре										
G.2.2	Истраживање фауне										
G.2.3	Геолошка истраживања										
Д	УРЕЂЕЊЕ И ОДРАДВО КОРИШЋЕЊЕ										
D.1	УРЕЂЕЊЕ У ФУНКЦИЈИ ТУРИЗМА, РЕКРЕАЦИЈЕ, СПОРТА, ОБРАЗОВАЊА										
D.1.1	Уређење значајних локација										
D.1.2	Уклањање растинја - кошење										

Динамика активности поред саме природе посла је планирана тако да се обезбеди равномерност у годишњим суфинансирањима од стране надлежног министарства. Уколико се за то укаже потреба, динамика ће се мењати.

Планиране активности у наредних десет година можемо груписати на следећи начин:

А. ЧУВАЊЕ, ОДРЖАВАЊЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈА:

ЧУВАЊЕ

- ✓ **надзор над активностима и стањем основних вредности подручја и спровођење Правилника о унутрашњем реду** (субјект: управљач; динамика континуирано, за наредни 10-годишњи период);
- ✓ **обезбеђење услова за континуиран рад чувара** (субјект: управљач врши набавку опреме и хтз средства; динамика 2026-2027, 2029 и 2033);
- ✓ **едукација и оспособљавање чувара** (субјект: управљач ангажује треће лице; динамика континуирано, за наредни 10-годишњи период);

ОДРЖАВАЊЕ

- ✓ **Израда планских докумената од стране стручних служби управљача:**
 - програми управљања и извештаји о реализацији програма управљања (субјект: управљач; динамика: сваке године до 15. децембра уз обавезу доставе министарству надлежном за заштиту животне средине)
 - План управљања за наредни плански период од 2036-2045. год. (субјект: управљач; динамика 2035. год);
- ✓ **Обележавање подручја** обнављањем граница и постављањем табли – ознака (субјект: управљач; динамика: 2028 и 2033);
- ✓ **Управљање отпадом** – изношење смећа (субјект: управљач; динамика: континуирано по указаној потреби);
- ✓ **Против пожарна заштита** успостављањем активних дежурстава у критичним периодима за настанак пожара (субјект: управљач; динамика континуирано, за наредни 10-годишњи период);
- ✓ **Одржавање и поправка мобилијара** (субјект: управљач; динамика: континуирано по указаној потреби);

ПРЕЗЕНТАЦИЈА

- ✓ **Пропагандне активности:**
 - припрема и израда промотивног материјала – флајера (субјект: управљач ангажује треће лице ; динамика 2026, 2029 и 2032);
 - припрема и израда промотивног материјала –графичка књига (субјект: управљач ангажује треће лице; динамика: 2026);
 - организовање рекреативних активности (субјект: управљач; динамика: 2029-2030, 2032 и 2034)
- ✓ **Образовне активности:**
 - предавања у школама - обележавање еколошких датума, (субјект: управљач и по потреби ангажује треће лице; динамика: континуирано за наредни 10-годишњи период);

- организовање едукативних радионица за локално становништво (субјект: управљач и по потреби ангажује треће лице; динамика: 2027 и 2029);
- организовање школа у природи за школски узраст (субјект: управљач и по потреби ангажује треће лице; динамика: 2026 и 2028);

Б. УПРАВЉАЊЕ ПОСЕТИОЦИМА

✓ Уређење инфо пункта - воденице:

- израда пројекта санације постојећег објекта (субјект: управљач ангажује треће лице; динамика: 2034)
- санација објекта (субјект: управљач ангажује треће лице; динамика: 2035)
- опремање инфо пункта (субјект: управљач врши набавку; динамика: 2035)

Г. ПРАЋЕЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ СТАЊА

✓ Мониторинг стања:

- површинских вода потока Бигар (субјект: управљач ангажује треће лице; динамика: континуирано)
- флоре (субјект: управљач ангажује треће лице; динамика: 2032)
- фауне (субјект: управљач ангажује треће лице; динамика: 2034)

✓ Истраживања:

- Хидро-геолошка – утврђивање хидролошког режима потока Бигар (субјект: управљач ангажује треће лице; динамика: 2028)
- флоре: (субјект: управљач ангажује треће лице; динамика: 2030)
- фауне: (субјект: управљач ангажује треће лице; динамика: 2031)

Д. УРЕЂЕЊЕ ПОДРУЧЈА

- **уређење значајних локација** заменом постојећег мобилијара прелаза преко водотока, клупа, столова, инфо табли, смероказа...

- **постављање путоказа** на околним локалним и магистралним путевима

- **уређење пешачких стаза** (обележавање, уклањање растиња, постављање степеника, заштитних ограда, смероказа, табли)

(субјект: управљач и по потреби ангажује треће лице; динамика: од 2026 у континуитету).

14. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА И МАТЕРИЈАЛНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПОВЕРЕНИХ ПОСЛОВА УПРАВЉАЊА

На основу члана 69. Закона о заштити („Сл. гласник РС“ бр. 36/09 и 88/10, 91/10, 14/16 и 95/18-др.закон), финансирање заштићеног подручја обезбеђује се из:

- 1) средстава буџета Републике Србије, односно локалне самоуправе;
- 2) средстава Зеленог фонда Републике Србије;
- 3) накнада за коришћење заштићеног подручја;
- 4) прихода остварених у обављању делатности и управљања заштићеним подручјем;
- 5) средстава обезбеђених за реализацију програма, планова и пројеката у области заштите природе;
- 6) донација, поклона и помоћи;
- 7) других извора у складу са законом.

Део буџетских средстава обезбеђује се из субвенција за заштићена природна добра од националног интереса, које се сваке године утврђују Законом о буџету Републике Србије и додељују управљачима заштићених подручја од националног интереса на основу посебне Уредбе Владе.

Право на коришћење ових средстава имају сви управљачи заштићених подручја од националног интереса, односно национални паркови и заштићена подручја проглашена уредбом Владе. Управљачи подnose захтев за доделу субвенција Министарству надлежном за послове животне средине и са тим Министарством закључују уговор о висини и начину коришћења односно намени тих средстава.

Субвенције се додељују управљачима на основу програма управљања заштићеног подручја за сваку календарску годину на који министарство даје сагласност у складу са законом. Средства субвенција за 2025. годину и наредне године биће опредељена у оквиру лимита на разделу министарства надлежног за послове заштите животне средине.

Политика расподеле средстава субвенција, у оквиру укупних средстава утврђених Законом о буџету, подразумева да Управљач заштићеног подручја у једној години може добити већа средства, а у другој мања, у зависности од значаја и приоритета субвенционисаних радова и активности, тако да та средства не морају имати континуирани раст у десетогодишњем периоду. То значи да се лимити утврђени фискалном стратегијом на разделу Министарства надлежног за послове животне средине, у оквиру кога су и средства субвенција, не морају нужно односити на појединачне кориснике субвенција, већ та средства појединим управљачима могу бити значајно умањена а другим повећана, уколико се ради о завршетку започетих или започињању нових пројеката који су од општег интереса.

Годишњи програми управљања морају бити усаглашени, са Планом управљања, који се односи на период од десет година, одређују начин спровођења заштите, коришћења и управљања заштићеним подручјем, смернице и приоритети за заштиту, а Програмом управљања се ти задаци остварују за сваку годину за коју је и План донет.

У складу са планираним активностима и задацима које треба да изврши Управљач Споменика природе „Долина потока Бигар” у оквиру Плана управљања за период 2026. – 2035. године, процењено је да су неопходна финансијска средства у износу од:

Период 2026-2035	Буџет РС	Управљач	Накнаде	Донације	УКУПНО
	11.217.374,00	10.145.626,00	1.022.400,00	1.940.000,00	24.235.400,00
%	46,11	41,71	4,20	7,98	100

Динамички план је сачињен тако да се направи континуирано финансирање радова без одређених великих колебања укупних трошкова по годинама.

Планирано је да учешће средстава из Буџета Републике Србије буде 46,11% . Разлику средстава до укупне вредности радова обезбеђује управљач из сопствене делатности 41,71%, накнада за коришћење 4,20% и донација 7,98%.

По областима планираних активности учешће у трошковима је следеће:

1. Чуварска служба	58,16%
2. Одржавање подручја	10,69%
3. Презентација	5,21%
4. Управљање посетиоцима	9,21%
5. Праћење и унапређење стања	5,06%
6. Уређење подручја	11,68%

**Самостални референт за
заштиту животне средине**

Николић Силвана, дипл.инж.шум.

**ДИРЕКТОР
ШГ „Тимочке шуме“ Бољевац**

Борислав Јолцић, маст.инж.шум.